

**Rvperti Ab||batis Monasterii || Tvitiensis Ordinis S.
Benedicti The||ologi antiqui, Opera duo, ut egregia sanè,
ita diu desiderata, multoq[ue] || labore perquisita, ac
sumptu haud ita modico ...**

Rupert <von Deutz>

Colonia, M. D. XXVI.

VD16 R 3796

Elenchvs

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71860](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71860)

ELENCHVS
INCIPIVNT CAPITVLA LI

bri primi. De Glorificatione trinitatis,
& pcessiōe spiritus sancti.

Quod mysterium sanctæ trinitatis thesaurus
sit desiderabilis, & quod thesaurus in agro abs-
conditus sit. 1

Quod sancta ueteris instrumenti scriptura ille ager
sit, & quod ob causam conuenienter agri nomine si-
gnificata sit. 2

Quo uel quibus thesaurus eiusmodi in tali agro
absconditus sit & à quibus cito possit inueniri. 3

Quod non in una parte agri, sed per totum agrum sanctæ
scripturæ thesaurus iste, & indignis absconditus,
& à dignis sit inuentus uel cito inueniat. 4

Quod de capite libri, in principio creauit deus cælum et
terrâ, qualis ibi sit absconditio huius thesauri, & quod
filius principium sit sicut ipse dixit, ego principium
qui & loquor uobis. 5

Quam ob causam filium siue uerbum dei princi-
pium decuerit nuncupari. 6

Quod de eo quod in psalmo dicit pater filio: Tecum princi-
pium in die u. t. in f. l. ex. u. a. l. genui te. 7

Quod de eadem nois principij, & de eo quod Apulus ait, pro-
pter quem omnia, & per quem omnia. 8

Quod altius sonet hoc nomen principij, dictum Iudæis
quâ si dixisset, filius dei sum, uel Christus ego sum. 9

Quod pater & filius & spiritus sanctus unum sit princi-
pium, & quod ob causam magis de persona filij scire
oportuerit, ipsum esse principium. 10

Quod de spiritu sancto, uel processione spiritus sancti, quod tribus mo-
dis effecta sit, primo ad creandum omnia, quod dictum est, et
spiritus dei ferebat super aquas: secundo, ut spirituali-
bus donis rationalis exornaret creatura: tertio ut
in remissionem peccatorum daret, quod ante Christi
aduentum non fiebat. 11

Cum & pater sit spiritus, & filius spiritus, quod ob eam hoc
ipsum substantiale nomen, scilicet spiritus, huic uni personæ
sæpius in scripturis sanctis assignet. 12

Quod de processione spiritus sancti, cuius uidelicet processio-
nis illud erat initium, quod ferebat super aquas, & quo usque
in opere suo processerit hic spiritus dei. 13

Quod de processione spiritus sancti, quod differat à processione filij
quod dixit filius, ego enim ex deo processi & ueni. 14

Quid sit processio siue processio, & cur de semetipso
loquens peritoto tpe dixit, processi de sancto autem spiritum
dixit presentit tpe, procedit. 15

Quod neque filius ad creandum omnia processerit absque co-
operatione spiritus sancti, neque spiritus sanctus ad sanctifi-
candum processerit absque cooperatione filij. 16

Contra illos per dixerunt, spiritum sanctum à solo patre & non
etiam à filio processio, dictum à sapia, en perferat uobis
spiritum meum & ostendat uerba mea. 17

CAPITVLORVM.

Quod ad eandem ueritatis rationem multum illud ualere, quod
ait filius, nocte illa qua tradebat, sed ego ueritatem
dico uobis, expedit uobis ut ego uadam: si enim non
abiero, pacletus non ueniet ad uos: si autem abie-
ro, mittam eum ad uos. 18

Quod de eodem dicto, & quod spiritus sanctus tunc primum
appellatus fuerit pacletus, id est consolator, eo quod sit ipse pec-
catorum remissio quâ uidelicet remissionem peccatorum
non dabat prius, nondum glorificato Iesu. 19

Quod incipiunt capitula libri secundi.

Quod de thesauro nois domini, quæ quæ thesaurizant sibi ipsi
iuxta Iob, reges & consules siue principes sunt. 1

Quod non minus à filio quod à patre processerit spiritus sanctus
& de eo quod ait filius, quæ ego mittam uobis à patre
spiritum ueritatis qui à patre procedit. 2

Quod de eodem dicto contra hereticos, quia non sequitur
spiritum sanctum non processerit à filio propter id quod ait, quod
à patre procedit: imò sequitur spiritum sanctum deum esse,
quia à diuinitate procedit. 3

Quod de eadem sententia quo pertinuerit, ut in illa sacratissi-
ma cœna, qua tradebat non contentus dixisse, quæ
ego mittam uobis, addidit dicere: qui à patre processit. 4

Quod de filio fontis eest processio huius, sicut est & per psal-
mistam dicente, quoniam apud te domine est fons uitæ. 5

Quod ad eandem ueritatis rationem pertinet quod clamans dixit
fons ille, si quis sitit, ueniat ad me, & bibat, & de
fontis eiusdem apertione. 6

Quod de proprietate fontis illius quod est apud te domine, & de
æquiuocatione fontium in scripturis, ut illic hauriat
aquis in gaudio de fontibus saluatoris. 7

Quod de eo quod ait Euangelista: Hoc autem dixit de spiri-
tu quæ accepturi eratis credentes in eum. 8

Quod de ueteris credentibus in filium dei solūmodo sacra scri-
pturæ, quæ per spiritum sanctum administrata sunt:
de illo autem fonte, id est filio dei, ipsa quoque proce-
dit substantia spiritus sancti. 9

Quod de ipso processente spiritu sancto, & diuina ipsius po-
tentia, iuxta quæ dictum est, spiritus ubi uult spirat. 10

Quod de illo modo spiramenti eius, quod spiras ubi uult ipsam
aerem substantiam penetrat, & abyssum eius pambulat
& quod huius dignationis experimentum sentirent
hac uita ualde paucorum est. 11

Quod de ibi pacletus iste spirare uelit, ubi non queritur uel
recipit consolatio presentis seculi, & de eo quod ait dominus,
rogabo patrem & alium pacletum dabit uobis. 12

Quod de eadem dignatione spiritus ubi uult, iuxta illud
in pueribus, noli regibus o Lamuel, noli regibus
dare uinum, date siceram meretricibus, & uinum his qui
amaro sunt animo. 13

Quod de amaror sanctorum, & amaritudo animi eorum
descendat ex magna uirtute fidei, & ideo consola-
tione spiritus sancti digni sunt. 14

BLENCHVS

¶ De distantia fidei, quod & magna fides, & mo-
dica fides, & minima fides, certas ob causas no-
minentur in uerbis domini. 15
¶ Item de magnæ fidei merore, siue amaritudine, &
de eo quod Salomon loquitur. Cor quod nouit
amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non
miscbitur extraneus. 16
¶ De eo quod dominus, præmissio, Spiritus ubi
uult spirat, subiungit, & uocem eius audis, sed
nescis unde ueniat aut quo uadat, & quod ueniens
idem spiritus, signum aliquod ostendat, compe-
tens gratiæ quam importat. 17
¶ Narratio quorundam signorum, cum quibus ui-
sitatione sui spiritus sanctus diebus nostris qui-
busdam dignanter infudit. 18
¶ Item de eo quod ait, Et uocem eius audis, quod
uox hominis inspirati gemituosa sit, & quid sit
nescire unde ueniat, quid sit nescire quod uadat. 19
¶ In isto quod inspiratus gemit, probatum est illud quod
ueritas, promittens dixit amē amē dico uobis, si quid
petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis, &
de eo quod apostolus ter dominū negauit. 20
¶ Vtrum postquam iste paracletus semel familiaris
uifitatione sese infuderit, contingere possit ut
sese auferat, & animam illam semel deuolutam
prorsus & irrecuperabiliter derelinquat. 21
¶ Quod nulli nimia securitas habenda sit, & de eo
quod apostolus ait, Nolite contristare spiritum
sanctum dei, & quod David. Quia contristauit
eum. Redde (inquit) mihi leticiam salutaris
tui. 22
¶ Incipiunt capitula libri tertij.
¶ Benedicendum esse dominum à nobis quantum
possumus, & quod maior sit in laude, multa enim
abscondita sunt, & pauca uidimus operū eius. 1
¶ De angelica creatura, quod facta sit ubi dixit de-
us, Fiat lux, & de iudicio spūs sancti in damnati-
one tenebrarum siue principis tenebrarum di-
abolī. 2
¶ De eo quod ait dominus ad beatum Iob, Nun-
quid nosti ordinem cœli, & pones rationes eius
in terra. 3
¶ Quid sit ordo cœli siue ordo cœlorum, & de uer-
su psalmi, uerbo domini cœli firmati sunt, & spi-
ritum oris eius omnis uirtus eorum. 4
¶ Primum in illo beatorum spirituum sancto or-
dine contemplandum esse ordinem sanctæ tri-
nitatis, quod illa gloriosa ciuitas, cuius sancta scri-
ptura toriens meminit amatorem habeat deum
amore ineffabili, qui uidelicet amator apud Hie-
remiam conceptū se esse querit ab anīa infideli. 5
¶ Quod secundum similitudinem amatoris, in quo

CAPITVLORVM.

hæc tria sunt, amator ipse, & amor ipsius, & crea-
mentum propter quod ad propagandam pro-
lem amore suo ducitur, unus sit deus pater &
amor ipsius spiritus sanctus & uerbum ipsius. 6
¶ De eo quod apostolus, dicebat enim (inquit) eum
propter quem omnia, & per quæ omnia, & quod
parum nobis scire scire, quod per eum, nisi etiam
sciamus quod propter eum facta sit & angelica
creatura, & omnis creatura. 7
¶ Item de processione spiritus sancti, quod in nos ho-
mines duobus datis diffundatur, altero quod est in
remissionem peccatorum, altero quod est in di-
uisiones gratiarum, in sanctos aut angelos uno
tantum, quod est in diuisiones gratiarum. 8
¶ Quod recte & iusto dei iudicio diabolus spiri-
tus sanctus suo respectu indignum iudicauit, re-
um æterni delicti, & de ruina eiusdem diaboli, &
quod positus fuit in monte sancto dei. 9
¶ Responso ad illum qui forte querit ad quid po-
suerit diabolus in monte sancto dei, & ut quid illi
tanta contulit, cum sciret eum spiritus sanctus, qui
omnia scrutatur etiam profunda dei. 10
¶ Propter quid tam terribili iudicio damnatus fue-
rit, & de eo quod in Apocalypsi dictum est unum
de capitibus bestię quæ habebat capita septem,
quasi occisum in morte & plaga mortis eius sana-
ta est, siue habet plagam gladij & uixit. 11
¶ De eo quod dictum est ad B. Iob, spūs eius ornauit cœlos
& obstetricate mauu eius eductus est coluber tortu-
¶ De eo quod dictum est ad eundem B. Iob, quod (osus) 12
enarrauit cœlorum rationem & cur saltem nec ipse
Moyses describere debuerit rationem cœlorum, id
est, sanctorum ordines angelorum, quod primus enarrauit
rationes terrarum, generatōes filiorum hominum. 13
¶ De eo quod dictum est ad eundem B. Iob, & cœcentum cœli
quod dormire facit, & quod uel quibus illa dormitio sit. 14
¶ Item de eodem cœcentu, & de uerbis concentus siue
canticionis illius, quæ apud Esaiam audiuiimus, scitū
sanctus, sanctus dominus deus. 15
¶ Sinita beati Papæ Gregorij de illis cœlestibus san-
ctorum angelorum ordinibus, quod uel quales hoīes cuius
ius cuius ordinis societatem sortiantur. 16
¶ Responso ad illos quod dicunt quod de singulis ordinibus
multitudines ceciderunt quoniam secundum illam sinitam beati
Gregorij ex hoīibus alij in illū, & alij in illū, ordi-
nē sunt assumpti siue assumendi. 17
¶ Alia sinita de similitudine nouē ordinū angelorum &
nouē charismatū spūs sancti, quæ secundum Apōstolum
hoībus data sunt, dicentē, alij quidē per spm dat
sermo sapientiæ & cætera. 18
¶ De eo quod Apostolus dicit, nusquam enim angelos
apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. 19

ELENCHVS

¶ Itē Sⁿia B. Gregorij in illo uersu cantici Deute
nomij, cōstituit terminos gētū iuxta numerū an
gelorū dei, p quo nos scdm hebraicā ueritatē, in
terptante B. Hiero. ita legimus, cōstituit termi
nos pploꝝ iuxta numerū filioꝝ Iſrahel. 20
¶ Probabilius dici posse, qd nō tā hō, ppter supplē
dum angelorū numerū, quā & angeli & hoies, p
pter unū hoiem Iesum Chrm facti sunt 21
¶ Qualē sensum habere possit litera hęc, quā scdm
Hebraicū, B. Hieronymo interpretatē legimus,
cōstituit terminos populorum iuxta numerum
filiorum Iſrahel. 22.
¶ Incipiunt capitula libri quarti.
¶ Propositio, dicere aliqd de hūana creatura ad lau
dē sanctę trinitatis, ad honorē Spūs S. de patre
& filio, pcedentis, cuius in ista creatura ualde cla
ra rutilant dona. 1
¶ De pposito dei dicētis: Faciamus hoiem ad ima
ginem & similitudinem nostram 2
¶ De eo qd ait B. Iob, & post eū Dauid: manus tuę
fecerunt me & plasmauerunt me. 3
¶ Qd manus aut pedes in deo nō sint, quēadmodū
in nobis, sicut putauerūt hi, q pro rustica simpli
citate dicti sunt humaniformi, & de eo qd scri
ptum est in Esaia, quis appēdit tribus digitis mo
lem terrę, & librauit in pondere montes, & col
les in statera. 4
¶ De eo qd ait dominus deus: Ecce Adā quasi un
us ex nobis factus ē sciēs bonū & malū, ad ipm Adā
ga puluis es & in puluerem reuerteris. 5
¶ Exclamatio supradicti, pphetę, qui post illud su
pradictū, quis appēdit tribus digitis molē terre
protinus subiunxit, quis adiuuit spm̄ domini, aut
quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi. 6
¶ Item de eadem exclamationē, qs adiuuit spm̄ dñi
& de obedientia filij dei, quod ipa adiuuerit Spi
ritum domini. 7
¶ Itē de eo qd ibidē in ppheta scriptū est, cum quo
inijt cōsiliū & instruxit eū, & docuit eū semitā iu
stitię, & erudiuit eū sciam, & uia prudētīę ostē
dit illi. 8
¶ Responso ad illā pcuntationē scdm Apłm, dicē
tem: Sapiam loquimur iter pfectos: & alibi, nob
aut reuelauit deus per Spm̄ suum. De illa Ironia
dei siue sanctę trinitatis, qua dixit: Ecce Adam
quasi unus ex nobis factus est sciens bonū & ma
lum, cū iam prēmisset, quia puluis es & in pul
uerē reuerteris. Et quomodo illa ironia in seriū
cōuersa ē, qñ nouus Adā Iesus Chrs fctūs ē una
pſona ex tribus psonis sanctę trinitatis. 9
¶ De fide, quę est unū & p̄cipuū donoꝝ Spūs S.
qd ipa in sanctis antiquis p̄ribus primis tantū sa

CAPITVLORVM.

cramenti tantę salutis pręparatio fuerit 10
¶ Qd illo tpe non solū fides, uerū etiā ppheta ante
diluiū sanctis illis à sancto spū data fuerit, put
uoluit de sacramento numeri, quo ait Lamech se
ptuplum ultio dabit de Cain, de Lamech uero
septuagies septies. 11
¶ Itē de charismatibus spūs sc̄ti, qd illo tpe & post
illud ip̄s añ aduētū spūs sc̄ti in remissionē pctōꝝ
dat nō fuerit, qd q̄ data q̄ tunc pparatiōes eius
fuerint regnatōis, qua nūc sunt filij dei, & de eo
q̄ ait B. Iob d e ill, q̄ cōcepti nō uiderūt lucē 12
¶ De tribus filijs Noe ex quibus reparatus est orbis,
& qd ualde notādū ē, trina enūciatiōe renouatū
sup eos ybū bñdiciōis, qd deus sup primos ho
ies edixit, & quod Chanaan potius p̄ q̄ ipm
Cham maledixit 13
¶ De illius intentatione iudicij sc̄licet diluij, qd
in illa subluceat splendor sanctę Trinitatis, tex
tum altera diligentius inspicienti. 14
¶ De prima sententiā illius iudicij, non permane
bit spiritus meus in homine in æternum, quia ca
ro est: quod congruat personę patris. 15
¶ De secunda sententiā, uidens deus poenitit eum
qd hoiem fecisset in terra & p̄caues in futuz, &
ta c̄ dolore cordis intrinsec, delebo (inqt) hoiem
quē creauī, qd psonę cōgruat filij. 16
¶ De tertia snia, cum q̄ uidisset deus, dixit ad Noe,
finis uniuersę carnis uenit corā me, fac tibi archā
qd psonę congruat Spūs Sancti. 17
¶ De eo qd dixit deus, uenite igit & descendamus
& confundamus ibi linguas eoz, quia sit uox tri
nitatis, sicut & illud dictū p̄r: Ecce Adam quasi
unus ex nobis factus est. 18
¶ De eo qd dixit, nec desistēt à cogitatōibus suis do
nec eas ope cōpleāt, quasi eas ope cōpleuerit. 19
¶ De plaga illa confusionis, in quo profuerit, & cui
personę magis congruat dixisse ceteris: uenite
descendamus & confundamus. 20
¶ De fide patris Abraham credentis promissioni
bus beati seminis, & de eo quod tres uidit, &
unum adorauit. 21
¶ De tribus patribus, Abraham, Isaac, & Iacob,
quomodo in illis tribus angelis conuiuantibus,
& nasciturum Isaac promittentibus, pręsigna
tum fuerit sacramentum fidei sanctę trinitatis,
qua per aduentum Christi mundus est illustra
tus. 22
¶ Incipiunt capitula libri quinti.
¶ De eo quod Salomon in parabolis loquitur, tur
ris fortissima nomen domini, ad ipsam currit iu
stus & exaltabitur, & quod ille sit iustus qui ex fi
de huius nominis iustificatur

¶ De eo qđ ad Moysen incipiens loqui deus: hæc
(inquit) dices filijs Israel: dñs deus patrū uestro-
rum, deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob, mi-
sit me ad uos, & de nomine Adonay, quod no-
men meum (ait) non indicaui eis. 2

¶ Nō fuisse diminutionē gl'ie uel meritis p'fibus ill'
qđ dixit, & nomē meū adonay nō indicaui eis. 3

¶ De eo qđ Sadducæis respōdens dñs pro resurre-
ctione mortuorū, congrue patrū istorū meminit,
dicente deo ego sum deus Abraham, & deus Isa-
ac & deus Iacob, pro quo & sic assumpsit, nō est
deus mortuorū, sed uiuorū, oēs em̄ ei uiuunt. 4

¶ De capitulo pphetæ Osee, & locutus sum, ait
dñs sup pphetas, & in manu pphetarū assimila-
tus sum, quō sancta trinitas in istis p'fibus assimi-
lata fuerit, in Abraham deus pater, in Isaac de-
us filius, in sup'plātōe Iacob de' Spūs Sctūs 5

¶ Itē de consilio Rebeccæ, qđ ille ad uilē suscepit
effectū quā recte intelligimus in eo assimilatā eē
spūs sancti grām, & de uestibus ualde bonis qbus
illū iduit, & de uersiculo psalmi: Elegit nobis hęc
reditatē suā, speciē Iacob quē dilexit. 6

¶ De charismatibus spūs scti, p illas uestes bonas fi-
guratis, & de mystica caligine oculorū Isaac bñ-
dicentis, & de eo qđ dixit Moses, aut dimitte eis
hęc noxā, aut dele me de lib. tuo quē scripsisti. 7

¶ Itē de charismatibus spūs scti, & qđ bñdicitio, qua
nē Isaac nos benedixit, grā sit spūs sancti ex ipō p-
cedentis & cōtra monothelitas de mysterio illo
mirabilī, qđ Isaac nō ei, cui ipse uoluit, sed ei bñdi-
xit quē Rebecca mater benedictū eē maluit. 8

¶ De opatōe uirtutū, quę magna est inter charisma-
ta spūs sancti, qđ scđm illā dictū sit, & nō surrexit
Propheta ultra in Israel, quem nosset dñs facie
ad faciē, & qđ uirtutes operari, hoc fuerit, iudica-
ri nomen Adonay. 9

¶ Itē de illa grā spūs sancti, quę est opatio uirtutū,
quō illā malefici corā Pharaone emulati sunt et
nō ualētes subsistere dixerūt, digitus dei est hic. 10

¶ De trina bñdicitōe nois dñi, quā dñs pacto taber-
naculo mādauit Moysi, dicens: sic benedicetis fi-
lijs Isrl, & de eo qđ ait: Inuocabūt nomē meū su-
per filios Isrl, & ego benedicam eis. 11

¶ De benedictōe qđ bñdixit Iacob Ioseph filio suo
sub iuocatōe sancti nois, deus in cuius cōspectu
ambulauit p'fēs mei, deus qui pascis me ab ado-
lescētia mea, angelus q̄ eruit me de cūctis malis
& qđ ille angelus persona sit filij. 12

¶ Qđ optuerit i ill' antiquorū bñdicitōib' taceri rela-
tūa nōia, q̄ sunt p'f & filius & spūs s. & sermonē
claudi, ut nō sic apte bñdicerēt sicut nūc bñdici-
m' ul' baptizam' in noie p'fis et filij et spūs s. & de
eo qđ scriptū est in Esaia. Erūt uobis uisio oīm: si-
cut uerba libri signati. 13

¶ De eo qđ dictū est Audi Isrl, dominus deus tuus
de' un' est, & de eo qđ p'rin' subiūxit hæc tria: di-
liges dominū deū tuū ex toto corde tuo, & ex to-
ta aia tua, & ex tota fortitudine tua, & qđ dilectio
tria sit & una, nō tres dilectōes, s; dilectio una. 14

¶ Qđ tres sint opatōes unius dilectōis, quas p'rinus
Moyses subordinauit, & qđ prima opatio respic-
ciēs ad id qđ dixerat: diliges ex toto corde tuo,
sic incipit, erunt q̄ uerba hæc in corde tuo, et qđ
hęc operatio uita sit contemplatiua. 15

¶ Secūda dilectōis operatio respiciēs ad id qđ dixe-
rat, et ex tota aia tua, ipā e' uita actiua, quā sic tradere
incipit, dominū deū tuū timebis et illi soli serui-
es, ac per nomen eius iurabis. 16

¶ Tertia dilectōis operatio respiciēs ad id qđ dixe-
rat, et ex tota fortitudine tua, est aras subuertere,
cōfringere statuas, et hæc opatio marty' coro-
na est, sed modo dissimili, quia nō pugnauerunt
gladio materiali. 17

¶ Qđ scđm similitudinē harū triū operationū unius di-
lectōis, debeamus iuari ad intelligentiā, qđ pa-
ter et filius et spūs S. tres psonæ et unus de' sit. 18

¶ Qđ filius dei et pcedēs ex eo spūs S. in eo assimi-
lat' sit qđ dixit domin' Mosi, cōgrega mihi. lxx
uiros, et auferā de spū tuo, tradā ꝑ eis. 19

¶ Qđ partē gl'ie Moysi, s. pphetiā, illi. lxx. uiri ac-
ceperint, nō etiā opationē uirtutū sicut Iosue, de
qđ dixit dñs, et dabis ei p'tē gl'ie tuæ, et qđ hoc in-
tēderit, dicendo, auferam de spū tuo. 20

¶ Incipiant capitula libri sexti.

¶ De eo qđ in Michea scriptū est, et suscitabimus
sup eū septem pastores, et octo primates hoies.
Qui pastores et qui sint primates, et qđ sit eos su-
per Chm suscitari, et quod Moyses sit unus de
pastoribus illis. 1

¶ Item de uerbo suscitationis, quoniā suscitari dici-
tur id quod mortuū fuerat et reuiuiscit. 2

¶ Quō suscitātū fuerit sup dñm Chm hoc myste-
riū huius pastoris, in eo, qđ. lxx. uiros, ut de spū
tu eius daret eis, cōgregare iussus est ad ostium ta-
bernaculi cederis. 3

¶ De eo quod usq; ad illud patiēter sustinuerat dñs
postq̄ aut tot hoies acceperat de spū Moysi, mur-
murantē pplm percutere cœpit, et in cuius rei fi-
gura istud contigerit. 4

¶ De eo qđ Phariseis dicētibus, hic non eijcit dæ-
mones nisi in Beelzebub principe demontorū, re-
spōdit dñs. Qui aut dixerit ꝑbū cōtra spm sctm,
nō remittet ei neq; in hoc seculo neq; in futuro,
et qđ illa res gesta in figura cōtigerit h' iudicij. 5

¶ Qđ septimus pastor supra memoratorum fuerit
Dauid, & qđ apud istū nō solū triplicatū nomen
dei sicut apud Mosen, uergetiā relatiua iueniant

ELENCHVS

- exp̄ssa noia trinitatis, q̄ sunt p̄f & filius & sp̄. S̄a. & qd̄ hic primus sp̄m̄ sc̄m̄ noiauit, q̄ prius legebatur sp̄s dei siue sp̄s domini. 6
- ¶ De repromissione, q̄ ad deū cū iuramento facta ē, semel iuravi in sc̄to meo &c. & de trino noie dñi ad eū, cū dicit dñs, requie dabo tibi, p̄dicetq̄ tibi dominus, qd̄ faciat tibi domū dominus. 7
- ¶ De eo qd̄ ubi missus ē apl̄s, pactus sp̄s ueritatis, imō & anteq̄ appareret in linguis igneis (qd̄ factū ē die p̄tecostes) cū apparuisset illi sensum ut intelligeret scripturas, prima testimonia Christi sumpta fuere de psalms David. 8
- ¶ Item de eo quod ait: Ille sp̄s me clarificabit, q̄ de meo accipiet & annunciat uobis: & de illo uersu psalmi quarti: Signatum est super nos lumen uultus tui domine, dedisti latitudinem in corde meo. 9
- ¶ Qd̄ per intellectū psalmi primi, hoc de Christo nobis annunciet spiritus ueritatis, quia & in hūc mundum sine peccato uenit originali: & in hoc mundo sine peccato uixit actuali. 10
- ¶ Qd̄ per intellectū psalmi secūdi, hoc de Ch̄o nobis annūciat sp̄s ueritatis, q̄ p̄pter obedientiam passus sit p̄ peccatis n̄ris .s. obediēdo p̄ri dicenti Postula à me, nimir̄ moriēdo. Hoc etiā fuit postulare, & dabo tibi gentes hereditatē tuam, & possessionem tuam terminos terræ. 11
- ¶ Qd̄ per intellectū psalmi tertij, hoc de Christo nobis annunciet sp̄s ueritatis, quia resurrexit, & in ccelū ascendit, & hoc esse quod dicit: Ego dormiui & soporatus sum & exurrexi, & tu autem domine susceptor meus es. 12
- ¶ Qd̄ per intellectū psalmi quarti, q̄ sic incipit: Cū inuocare, exaudiuit me deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi, hoc de Christo nobis annunciet sp̄s ueritatis, quia fecit sicut promissit, dicens: Et gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. 13
- ¶ Iterum de uersu psalmi quarti. Signatum est super nos lumen uultus tui dñe, qd̄ uultus dñi, sit fili⁹ dei & qd̄ lumen uultus dñi, sit sp̄s p̄ris & filij. 14
- ¶ De uarietate in eodē psalmo singularis & pl̄is numeri, qd̄ singularitas credentiū sit h̄ntiū unū sp̄m̄ & unā fidē: pluralitas autē siue multitudo, illos sit qui sunt contra uel extra hanc unitatē. 15
- ¶ Item qd̄ hęc dicit unitas: dedisti latitudinem in corde meo: & qd̄ ubi sp̄s sanctus inhabitat, illic semper piterna sit & inenarrabilis latitudo. 16
- ¶ Admiratō quā sapiēter signat⁹ fuerit liber, donec illū agnus ap̄iret, & de eo qd̄ dicit bt̄us Iob, q̄ cōmouet terrā de loco suo, q̄ p̄cipit soli, & nō orit⁹, & stellas claudit quasi sub signaculo. 17

CAPITVLORVM.

- ¶ De eo qd̄ Salomon dicit: Quis suscitauit oēs terminos terræ, qd̄ nomen est eius, & qd̄ nomen filij eius si noster itēq̄, uæ soli, quia cum ceciderit nō habet subleuantē & cætera: post q̄ subiūgit uniculus triplex difficile rumpitur. 18
- ¶ Tria esse. s. fidē, sp̄m, charitatē, per q̄ homo p̄ducitur ad similitudinē dei, iuxta p̄positū eius, dicitur: Faciamus hominem ad imaginē & similitudinē nostram, & secundum hoc tria fecisse Salomonem tres libros, Parabolas, Ecclesiastes, Cantica canticorum. 19
- ¶ De eo qd̄ ait in parabolis: Sapientia edificauit sibi domū, excidit columnas septem, quodq̄ dñs possedit me ab initio uiarum suarum, & cætera usq̄, cum eo eram cuncta componēs, & in principio erat uerbum, omnia per ipsum facta sunt, unum & eundem habeat sensum. 20
- ¶ Quod secundum similitudinē festi uiatoris frequens intercisio librorum festum releuet animū scribentis. 21
- ¶ Incipiunt capitula libri septimi.
- ¶ Item de thesauro fidei, sp̄i & charitatis, in tribus libris Salomonis qd̄ sup̄ illo quidē sapiēs thesaurus gaudendum sit: formidandum autem, quod uir tam sapiēs cecidit uel cadere potuit. 1
- ¶ De coeternitate patris uel filij secundū hęc uerba Sapientia: anteq̄ quicq̄ fieret ego iam concepta eram, & cætera & de incarnatione eiusdem sapientia, secundum hęc uerba: Sapientia edificauit sibi domum, & reliqua. 2
- ¶ De his quæ sequuntur in eodē libro Proverbiorū, quomodo fere totus sermo quasi in conflictu sit p̄ oppositionē iusti & impij sibi inuicē aduersariū & cōpugnantū, scdm̄ qd̄ ait ip̄a incarnata sapientia, non ueni pacē mittere sed gladium. 3
- ¶ Item de oppositione iusti, uidelicet, ex fide uiuit, & impij, id est, fidē non habentis, & qualis scdm̄ eundē librū parabolarū finis utrorum sit. 4
- ¶ Itē de fide qd̄ ip̄a sit mulier fortis, de qua in fine eiusdē libri scriptū est: Mulierē fortē quis inueniet, procul & de ultimis finibus precij eius. 5
- ¶ Itē pro dignitate eiusdē fidei, q̄o dictū sit, confidit in ea cor uiri sui, & spolijs nō indigebit reddet ei bonū & nō malū omnibus diebus uitæ suæ. 6
- ¶ Quod uel quale bonum reddat fides siue ecclesiæ fidelis, ut merito confidat in ea cor uiri sui, secundum alphebetum hebraicum, cuius singulæ literæ singulis uerbis præfixæ sunt. 7
- ¶ De admiranda fidei potētia: maxie in hoc dicto sit donec fecit, et uēdidit et cignulū tradidit chananeo. 8
- ¶ Quō ad instructionē fidei pertineat sequēs liber Ecclesiastes, uanitas uanitatū, & oia uanitas. 9

ELENCHVS

CAPITVLORVM:

- ¶ Quò iure uanitatē arguunt oia q̄ fecit de⁹ sex die
bus in cōparatōe diei septimi, in q̄ requirit de⁹ 10
- ¶ Qd̄ nō tā ip̄a creatura q̄ creaturæ usus imoderat⁹
uel amor puerus recte uanitatē arguat, quò di-
cit scriptura, & uidit deus cuncta quæ fecerat, &
erant ualde bona. 11
- ¶ De eo q̄ ait, deū time & mādāta ei⁹ obserua, hoc ē
em̄ ois hō et qd̄ absq̄ timore dei ois hō uiuēs sit ua-
ri possim⁹, quò magis ac magis ad cognitionē sc̄tē
¶ Qd̄ hęc duo, fides q̄ i pabolis instruit, & caritas. 12
spes q̄ in eccl̄iaste roborat, operent̄ p̄ tertiū, s. p̄
charitatē, quæ in canticis loquit̄. 13
- ¶ Quò in trib⁹ istis, fide, spe & charitate utit̄ specta-
ri possim⁹, quò magis ac magis ad cognitionē sc̄tē
¶ Q̄ i scripturis antiq̄s trinitatis erudiamur. 14
noia hęc fidei spei & charitatis fere ita raro inue-
niant, cū res ip̄s ubiq̄ prædicentur sicut relati-
ua noia p̄f̄is & filij & sp̄s sancti, aut tacent, aut
rarissime, & cum cautela pronunciant̄. 15
- ¶ Itē de fide spe & charitate, qd̄ per hęc tria in san-
ctis scripturis assumunt̄ sancta trinitas, & de capi-
tulo apl̄i: tūc aut̄ cognoscā sicut & cognitus sum
quid sit cognoscere uel cognosci. 16
- ¶ Quò sensu uel qua int̄tōe dixerit apl̄s, nunc autē
manet fides, spes charitas tria hęc: maior aut̄ horū
est charitas, & quod hęc tria sūt inseparabilia, si-
cut & ipsa trinitas. 17
- ¶ Orandū esse, ut qm̄ per hęc tria reformamur ad
similitudinē trinitatis, augeat in nobis fidē, augeat
spem, augeat charitatē beata trinitas 18
- ¶ Incipiunt capitula libri octaui.
- ¶ Cōfessionē siue laudē sanctæ trinitatis canticū eē
dn̄i, qd̄ ad interrogatōnē hereticorū non debeat
cātari in terra aliena: sup̄ flumina Babylonis. 1
- ¶ De trib⁹ pueris uictorib⁹ in medio Babylonis for-
nacis, q̄ in eis sc̄tā trinitas auxiliij sui p̄ntiā cōtra ca-
put idolatrię demonstrauerit pariter et significauit
¶ Quò illi historiæ siue rei gestæ cōueniāt rit. 2
& uoces & sensus mystici psalmi. cxxxvi. Super
flumina Babylonis illic sedimus & fleuim⁹. 3
- ¶ Qd̄ nō nobis equæ magna sit, ut fuit antiquis san-
ctis, huiuscemodi cōquestionis cā, in falicibus, in
medio eius, suspendimus organa nra, quò cātabi-
mus canticū domini in terra aliena 4
- ¶ De magna Roma, qd̄ ip̄a fuerit magna Babylo-
nia, q̄ diu persecutionē cōtra cultores eiusdē tri-
nitatis, quæ apud illā priorē Babylonā clarifica-
ta est in illis tribus pueris. 5
- ¶ Quò pulchrū sit mysteriū, in eo qd̄ dictū est, tūc hi
tres quasi ex uno ore laudabāt, & glorificabāt, &
benedicebāt deū, & de fornace succēsa septuplī
quā succendi cōsueuerat, quid ibi numerus septe-
narius ualeat, 6
- De quatuor bestijs, leona, urso, pardo, & alia sine noīe
terribili atq; mirabiliq; cōtra singlas earū opposi-
tū fuerit auxiliū trinitatis, sub sacramento nume-
ri ternarij. 7
- ¶ De urso, id ē, regno Persarū & Mædoꝝ, quò ibi
altissimus suā potentia clarificauerit sub eodē sa-
cramēto numeri ternarij, id est, triū regū in reedifi-
catione templi uel ciuitatis. 8
- ¶ Itē quò ex tribus tm̄ personis præuisum est auxiliū
um sanctæ trinitatis aduersus Aman, ne deleteret
genus Iudæorū, unde optebat Ch̄m nasci. 9
- ¶ Qd̄ p̄pter cām istā Sancta trinitas Cyrū regē per-
sarū ex nomine uocauit & assimilauit, & in corde
cæterorū regū Persarū siue Mædoꝝ tantā b̄no-
lentiā dedit, & qd̄ dn̄s noster Iesus Christus pro-
pter quē nalcitur illa facta sunt, primus inuenit̄
in scripturis. 10
- ¶ Gratiarum actio quid sit & quando, quomodo &
ubi dominus noster Iesus Christus gr̄as egerit. 11
- ¶ De bestia tertia, s. pardo, id ē, regno græcorū, quò
Sācra trinitas cōtra illud auxiliū sui p̄ntiā p̄ uiros
tres, p̄ tres duces fr̄es Iudam & Ionathā & Symo-
nem demonstrauerit. 12
- ¶ De recludine iudicij quo dictū fuerat p̄ p̄phetā
Osee, quia nō addam ultra misereri domui Isra-
hel, & domui Iuda miserebor, & qd̄ domus Iuda
tres habuerit reges iustos: domus autē Irahel ne
unum quidem. 13
- ¶ Epilogus saluationū, qd̄ à uerbo p̄missionis usq;
ad nauitātē Ch̄i septies saluatus sit ppl̄s illic, de
q̄ oportebat nasci Ch̄m, & hoc p̄tinere ad San-
ctæ trinitatis mysteriū: quia singlæ saluatōes fa-
ctæ sunt p̄pter tres siue p̄ tres uiros, q̄ inuēti sunt
in medio Ieorum 14
- ¶ Nō ita nūc eē ppl̄o illi post natū Christū, sed si fu-
erint ait dn̄s, tres uiri isti in medio eius Noe Da-
niel & Iob, uiuo ego quia ip̄i soli iustitia sua libe-
rabunt animas suas. 15
- ¶ Quali à gladio & fame qualibus à bestijs, quali à
pestiētia, prop̄ quos suos sc̄dm̄ carnem Iudæos
apl̄i nō saluauerūt, & quod ip̄i fuerint in medio
eorum quasi Noe Daniel & Iob. 16
- ¶ Quod uel quale fuerit peccatū terrē illius, quam
Noe Daniel & Iob saluare nō potuerūt: & quò
Iudæi blasphemauerunt uel uerbū dixerūt con-
tra Spiritum Sanctum 17
- ¶ De Hierl̄m quæ illa sit, de qua dn̄s ibidē qd̄ & si
quatuor iudicia mea pessima misero in Hierl̄m,
tm̄ reliquet̄ ea saluatō educētū filios et filias 18
- ¶ De tribus uiris illis, quorū hęc propria noia fue-
runt Noe Daniel & Iob, qualiter suis quisq; tē-
poribus egressi fuerunt, 19

ELENCHVS

¶ Incipiunt capitula libri noni.

- ¶ De eo quod scriptum est, sicut q mel comedit mul-
rum, non est ei bonum, sic qui scrutator est maie-
statis, opprime à gloria, & quod scripturas scru-
tari, non idem sit quod scrutatorem esse maie-
statis. Caput .I.
- ¶ Quod domus illa, quam sapientia sibi ædificauit,
sit corpus Christi, & quod in istam domum proces-
sio spiritus sancti tertio celebrata sit, primo ad ædi-
ficandum, secundo ad exornandum, tertio ad de-
dicandum. 2
- ¶ De septē eiusdē domus columnis, & quis primus
autor fuerit huius numeri, ut scriberet septem spi-
ritus dei. 3
- ¶ De septē diebus primis, & qd spūs domini q fere
bat super aquas ex ill' cognosci debeat qd sit spūs
septiformis, primū spūs timoris, secundū diuisio-
nē tenebrarū & lucis, & in supremo spūs sapiæ,
secundū diē septimū in quo deus requieuit. 4
- ¶ Quā ob causam idem sacramentum spiritus se-
ptiformis congruum fuerit septē columnarum
appellatione designari, cur & Esaias ordine con-
uerso spiritus eisdem ordinans à spiritu sapientiæ
descenderit, ad spiritum timoris. 5
- ¶ De ædificatione huius domus domini, & quod
ibi factū sit illud quod Psalmista dixit, misericor-
dia & ueritas obuauerūt sibi, iustitia & pax oscu-
latae sunt. 6
- ¶ Item de eadem re, ad quid misericordia & ueritas
obuauerunt sibi, & quale consilium de saluando
humano genere illic habuerint, secundum illud
beati Iob, utinā appenderent peccata mea quib'
irā merui, & calamitas quā patior in statera. 7
- ¶ Item de ædificatione domus eiusdem, quid myste-
riū habeat dictum illud, domus cum ædificaret,
lapidibus dedolatis atq; pfectis ædificata est. 8
- ¶ De exornatione eiusdem domus, quali auro exor-
nata sit, descendente ad illam super dominum spi-
ritu sancto in specie columbæ, cum baptizaretur
à Iohanne. 9
- ¶ Quo pertinuerit, quod ad hoc opus procedens

CAPITVLORVM.

- spiritus sanctus, non in qualicunq; specie, sed in
specie columbæ apparuit. 10
- ¶ De die illo quem determinauit spiritus sanctus in
Dauid, dicendo: hodie si uocē eius audieritis. 11
- ¶ De eiusdem domus dedicatione, id est resurrectio-
ne, secundum psalmum uicesimum nonum, cui-
us est titulus psalmus Dauid cantici in dedicati-
one domus Dauid. 12
- ¶ Item in eodem psalmo, de trina appellatione no-
is domini: Exaltabo te domine, domine clamaui
ad te domine eduxisti ab inferno animam meā &
de titulo alterius psalmi, in finem canticum psal-
mi resurrectionis. 13
- ¶ Cur ab illa festiuitate dedicatiōis, id est, à gloria
resurrectionis spiritus sanctus non in specie colū-
bæ, sed in specie ignis appuerit, & de spū blasphe-
miæ quod peccatum non remittet neq; in hoc se-
culo neq; in futuro. 14
- ¶ Item de eodē spiritus sancti iudicio, cum illa apo-
stoli sententia, uoluntarie enim peccantibus no-
bis post acceptam notitiam ueritatis iam non re-
linquet hostia pro peccatis. 15
- ¶ Quomodo psallere, & quid psallendo confiteri
debeamus sanctitatis eius, et quod ipsa memoria
missio sit filij dei dicētis apud Esaiam ante quam
fierent, ibi eram, & nunc dominus misit me, & spi-
ritus eius. 16
- ¶ De processione spiritus sancti iuxta subsequens
capitulum Esaiæ, non fuerunt in deserto cū edu-
ceret eos, aqua de petra pduxit eis, & scidit petra
& fluxerunt aquæ, & de uoce exultationis qua
istud iubemur annunciare. 17
- ¶ Quod huius manufactæ domus dedicatio fuerit
illius ueteris & manufactæ abdicatio, secundum
illā Esaiæ uisionem qua clamantibus seraphim,
sanctus, sanctus, sanctus dominus deus, domus
impleta est fumo. 18
- ¶ De eo quod scriptum est in laudibus mulieris for-
tis, id est, sanctæ fidei, uir eius laudauit eam, & d-
te ei de fructu manuum suarum. 19

FINIS.